

חק לישראל – פרשת וארא יום ד'

(יז) וַיְהִי בַעֲשָׂרִים וְשֶׁבַע שָׁנָה בְּרֵאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הָיָה דְבַר יְהוָה אֵלַי לְאמֹר: (יז) וְהוּא בַעֲסָרִין וְשֶׁבַע שָׁנִין בַּקְדָּמָא בְּחַד לִירְחָא הוּא פִתְגָם נְבוּאָה מִן קִדְם יִי עֵמִי לְמִימֵר:

(יח) בְּן אָדָם נְבוּכַדְרֶאֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל הָעֶבֶיד אֶת חֵילוֹ עֲבָדָה גְדֹלָה אֶל עַר כָּל דָּאֵשׁ מְקַרָּח וְכָל כְּתָף מְרוּטָה וְשָׂכָר לֹא הָיָה לוֹ וְלִחֵילוֹ מִצָּר עַל הָעֲבָדָה אֲשֶׁר עָבַד עָלֶיהָ: (יח) בַּר אָדָם נְבוּכַדְרֶאֶצַּר מַלְכָא דְבָבֶל יֵת מִשְׁרִיתָהּ פּוֹלְחָן רַב עַל כָּל סַעַר רִישׁ נֹתָר וְכָל כְּתָף אֲתַמְרֵט וְאִגּוֹ לֹא הוּא לִיה וְלִמְשֻׁרִיתָהּ מִצּוֹר עַל פּוֹלְחָנָא דְאִפְלַח עֵלָּה:

(יט) לְכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הַנְּנִי נִתְּן לְנְבוּכַדְרֶאֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל אֶת אֶרֶץ מִצְרַיִם וְנִשְׂאָה הַמְּנָה וְשָׁלַל שְׁלָלָה וּבָזָז בָּזָה וְהִיתָה שָׂכָר לְחֵילוֹ: (יט) בְּכֵן כַּדִּנּוּ אֲמַר יִי אֱלֹהִים הָאֵ אֲנִי יְהִיב לְנְבוּכַדְרֶאֶצַּר מַלְכָא דְבָבֶל יֵת אֲרַעָא דְמִצְרַיִם וְיִשְׁבִי אֲתַרְגּוּשְׁתָּהּ וְיִבּוּז בּוֹךְ וְיַעֲדִי עֵדָאָה וְתַהִי אֲגַר לְמִשְׁרִיתָהּ:

רָשׁ"י

(יח) העבד את חילו – על אור עבודה גדולה. כל ראש – אנשי חיילותיו. מוקרח וכל כתף מרוטה – כל כך הלצים על העיר ימים רבים וטורחים ויגיעים בשארת משאות עמים ואזנים והוא לכך את אור בעשרים ושש למלכותו כמו שמנינו בסדר עולם, מוקרח קאלכז"ו זלע"ז. מרוט' – פלי"אה זלע"ז. ושכר לא היה לו – לאחר ששללו שללה עלה הים ושטף מהם לפי שנגזר עליה ועל שללה ליאבד ציס:

(יז) מכורחם – מגורחם ל"א כמו תולדות' וכן חזרו מנחם: (טו) זללתי רדות בגוים – לשון ממשלה כמו ורדו זלגת הים (זכראשית א'): (טז) ולא יהיה – מלכים לבית ישראל עוד למצטח המזכיר להם עון שאמר להם הקב"ה לא תוסיפו לראות' עוד (שמות יד): (יז) ויהי בעשרים ושבע שנה – למלכות נבוכדנצר אותה שנה נתנה מלכים צידו כך שנינו בסדר עולם ויש בספר הזה הרבה נבוא' כתוב' מוקדם ומאוחר:

כתובים – משלי יג' ז'-יב

(ז) יֵשׁ מִתְעַשֵּׂר וְאִין כָּל מִתְרוֹשֵׁשׁ וְהוֹן רָב: (ז) אֵית דְּמַעְתֵּר נַפְשִׁיהּ וְלִית כָּל מַדְעָם וּמִמְסַכֵּן נַפְשִׁיהּ וּמִזְלִיָּה סְגִיָּאָה:

(ח) כִּפְּר נֶפֶשׁ אִישׁ עֲשָׂרוֹ וְרֵשׁ לֹא שָׁמַע גְּעָרָה: (ח) אֵית לִיה פּוֹרְקָנָא דְנַפְשִׁיהּ דְּגַבְרָא עוֹתֵרִיהּ וּמִסְכָּנָא לֹא מִקְבַּל בַּעֲתָא:

(ט) אֹרֶךְ צַדִּיקִים יִשְׁמַח וְנֶרֶד רְשָׁעִים יִדְעוּ: (ט) נוהרי דצדיקי נרוז ושרגא דרשיעי נדער:

(י) רַק בְּזִדּוֹן יִתֵּן מִצָּה וְאֶת נֹעְצִים חֲכָמָה: (י) לְחוּד בּוֹדְנוֹתָא אֲתִיא מִצּוֹתָא וְאִלִּין דְּמִתְמַלְכִין חֲכִימִי אֲנוּן:

(יא) הוֹן מִהֶבֶל יִמְעֵט וְקִבֵּץ עַל יַד יִרְבֶּה: (יא) מִזְלָא מִן עוֹלָא דְמַרְיָה יִזְעַר וְדַמְכַנְשׁ וְיִהַב לְמִסְכָּנָא יִסְנִי מִמוֹנִיָּה:

חק לישראל – פרשת וארא יום ד'

(יב) תוֹחֶלֶת מְמוֹשָׁכָה מִחֶלְהָ לֵב וְעֵץ חַיִּים תִּתְאַוֶּה בָּאָה: (יג) מִן דְּמוֹשְׁדֵי לַמַּעֲדָרִיָּה טַב טַב מִתְּלֵי בַסְּבָרָא וְאֵילָנָא רַחֲוֵי רַגְתָּא מִיתָא:

רש"י

(ט) ידעד – לשון קפיאה שהשלהבת קופצת ונכרתה:
 (י) רק בזדון יהו מלה – מחלוקת. ואת נועלים – ועם המתייעלים תלין חכמה:
 (יא) הון מהבזל ימעט – עושה גרסתו חזילות חזילות ימעט שישתכח ממנו מעט מעט:
 (יב) תוחלת ממשכה – מבטיח עצמו על חזירו ואינו עושה. מחלה לב – מזיאה חולי ללב, ואין מחלה זה שם דבר כמו (שמות כ"ג) והסירותי מחלה מקרבך אלח כמו (ויקרא י' י"א) מעלה גרה. ועץ חיים תאוה בזה – מסורס הוא כלומר תאוה בזה הרי הוא כעץ חיים תוחלת שהוחיל הקדוש ברוך הוא לישראל ופה שישבו והם לא שבו סוף בזה להם למחלת לב וכשתאוה בזה שהם עושין לזונו עץ חיים היא להם:

(ז) יש מתעשר ואין כל – מראה עצמו עשיר, ד"א יש אדם שהוא מתעשר בסופו ואין לו כלום בתחילתו, ויש שהוא בלדי עניות מממון גדול, ד"א מתעשר בגזל עניים וסוף אין לו כלום. ויש מתרושש – ע"י שפיזר ונתן לאזיונים והון רב מוכן לו:
 (ח) כפר נפש איש עשרו – עשרו של אדם הוא כופר נפשו שעשה ממנו לדיקה. ורש לא שמע גערה – ובלבד שלא ישמיע גערה לרש שנותן לו ואינו מכלימו, ד"א כפר נפש איש עשרו, תורתו. ורש – בדברי תורה לא שמע גערה אינו יודע לסור מן הרעה לפי שלא נזהר, ומ"א על מחצית השקל מדבר שהטיל הכתוב על כל ישראל והשקה בו דל ועשיר שאין הרש שומע גערה וכלימה מן העשיר לאמר לו חלקי גדול מחלקך בקרבנות לבזר:

משנה – בבא מציעא פרק ד'

(א) הַזֶּהָב קוֹנֶה אֶת הַכֶּסֶף, וְהַכֶּסֶף אֵינוֹ קוֹנֶה אֶת הַזֶּהָב. הַנְּחֹשֶׁת קוֹנֶה אֶת הַכֶּסֶף, וְהַכֶּסֶף אֵינוֹ קוֹנֶה אֶת הַנְּחֹשֶׁת. מְעוֹת הַרְעוֹת קוֹנוֹת אֶת הַיְּפוֹת, וְהַיְּפוֹת אֵינָן קוֹנוֹת אֶת הַרְעוֹת. אֲסִימוֹן קוֹנֶה אֶת הַמְּטַבֵּעַ, וְהַמְּטַבֵּעַ אֵינוֹ קוֹנֶה אֶת אֲסִימוֹן. מְטַלְטְלִין קוֹנִים אֶת הַמְּטַבֵּעַ, וְהַמְּטַבֵּעַ אֵינוֹ קוֹנֶה אֶת הַמְּטַלְטְלִין. זֶה הַבֶּלֶל, כָּל הַמְּטַלְטְלִין קוֹנִין זֶה אֶת זֶה:

יש להם לגבי דינרי זהב. ואם משך האחד דינר כסף, לא קנה האחר דינר זהב עד שימשוך, למעות אינן קונות. והיינו טעמא נמי שנחושת קונה את הכסף, דפרוטות של נחושת שאין טיבען חשוב כל כך, הווי פירי לגבי דינרי כסף, והכסף אינו קונה את הנחושת: מעות הרעות – שנפסלו: אסימון – שנעשה במדת המטבע היוצא אלח שעדיין לא טבעו עליו אורה: כל המיטלטלין קונין זה את זה – אם החליף אלו באלו, כיון שמשך

רע"ב – (א) הזהב קונה את הכסף – כל דבר שהוא חשוב להיות מטבע וחרוף לינתן בהולאה, לין מעות יש לו, ואינו קונה את שכנגדו שאינו חשוב מטבע ואינו חרוף בהולאה כמותו. ומי שאין טבעו חשוב וחרוף, לין פירות יש לו, ומשיכתו הוא קיום דבר. לפיכך מכי משך האחד דינרי זהב, קנה השני דינרי כסף בכל מקום שהם, ואין אחד מהם יכול לחזור בו. לדינרי זהב הווי פירות לגבי דינרי כסף: והכסף אינו קונה את הזהב – לדינרי כסף שהם חריפים בהולאה, לין מעות

חק לישראל – פרשת וארא יום ד'

כיס מלח מעות זכיס מלח מעות:

(ב) בייצד. מִשֶׁךְ הַיָּמִינוּ פְּרוּת וְלֹא נָתַן לוֹ מְעוֹת, אֵינּוּ יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ, נָתַן לוֹ מְעוֹת וְלֹא מִשֶׁךְ הַיָּמִינוּ פְּרוּת, יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ. אָבֵל אָמְרוּ, מִי שִׁפְּרַע מֵאֲנָשֵׁי דוֹר הַמִּבּוֹל וּמְדוֹר הַפְּלָגָה, הוּא עֵתִיד לְהַפְרֵעַ מִמֵּי שְׂאִינּוּ עוֹמֵד בְּדַבְּרוֹ. רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמֵר, כָּל שֶׁהִכְסֵף בְּיָדוֹ, יָדוֹ עַל הַעֲלִיּוֹנָה:

העליונה – רבי שמעון אמלתייה דתנא קמא קאי לאמר נתן לו מעות ולא משך ממנו פירות יכול לחזור בו זין מוכר זין לוקח ואתא רבי שמעון למימר דזמנין דמי שהכסף בידו דהיינו המוכר שקבל את הכסף ידו על העליונה, ובידו לקיים את המכר אם ירצה ואין הלוקח יכול לחזור בו, כגון שהיתה עלייתו של לוקח שכורה אצל המוכר, דהשתא אם המוכר רוצה שיהיה המכר קיים אין הלוקח יכול לחזור בו אף על פי שלא משך, דטעמא מאי אמור רבנן משיכה קונה ולא מעות, גזירה שמא יאמר לו מוכר ללוקח נשרפו חטיף בעליה, הכא דעליה דלוקח היא אי נפלה דליקה איהו טרח ומייתי ליה. ואין הלכה כרבי שמעון. אלא אף על פי שעלייתו של לוקח שכורה אצל המוכר, כל זמן שלא משך יכול לחזור בו זין לוקח זין מוכר:

האחד קנה חזירו. והאי כל, לאתויי אפילו (ב) בייצד. מִשֶׁךְ הַיָּמִינוּ פְּרוּת וְלֹא נָתַן לוֹ מְעוֹת, אֵינּוּ יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ, נָתַן לוֹ מְעוֹת וְלֹא מִשֶׁךְ הַיָּמִינוּ פְּרוּת, יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ. אָבֵל אָמְרוּ, מִי שִׁפְּרַע מֵאֲנָשֵׁי דוֹר הַמִּבּוֹל וּמְדוֹר הַפְּלָגָה, הוּא עֵתִיד לְהַפְרֵעַ מִמֵּי שְׂאִינּוּ עוֹמֵד בְּדַבְּרוֹ. רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמֵר, כָּל שֶׁהִכְסֵף בְּיָדוֹ, יָדוֹ עַל הַעֲלִיּוֹנָה: רע"ב – (ב) נתן לו מעות ולא משך ממנו פירות יכול לחזור בו – זה וזה. ותקנת חכמים היא. לדבר תורה מעות קונות, כדלשכחן גבי הקדש דכתיב ונתן הכסף וקם לו, ומה טעם אמרו משיכה קונה ולא מעות, גזירה שמא יניח לוקח מקחו בבית מוכר זמן מרובה ותפול דליקה בשכונת המוכר ולא יחוש לטרוח ולהליל, לפיכך העמידום ברשותו לחזור בו אם ירצה, דכיון דאם יתייקרו ברשותו יתיקר ויחזור בו מן המכר ויהא השכר שלו, כדלידה חשיב להו וטרח ומליל: אבל אמרו מי שפרע וכו' – רע"פ שיכול לחזור בו, אורכין אותו בבית דין ואומרים עליו מי שפרע מדור המבול ומדור הפלגה ומאנשי סדום ועמורה ומן המלריים ששטפו בים, הוא עתיד ליפרע ממי שאינו עומד בדבורו, ואחר כך מחזיר לו את מעותיו: רבי שמעון אומר כל שהכסף בידו ידו על

(ג) האונאה ארבעה כסף מעשרים וארבעה כסף לסלע, שתות למקח. עד מתי מתגר להחזיר. עד כדי שייראה לתגר או לקרובו. הורה רבי טרפון בלא, האונאה שמונה כסף לסלע, שלישי למקח, ושמונה תגרי לד. אמר להם, כל היום מתגר להחזיר. אמרו לו, יניח לנו רבי טרפון במקומנו, וחזרו לדברי חכמים:

שיתן לו אונאתו: עד כדי שיראה – המקח לתגר או לאחד מקרוביו. ואם שהה יותר, מחל על אונאתו. והמוכר לעולם חוזר, שהרי אין המקח בידו שיוכל להראות לתגר או לקרובו אם נתאנה. ואם נודע שצא לידו דבר כיוצא בממכרו וידע שטעה ושתק ולא תבע, אינו יכול לחזור ולתבוע, שהרי מחל: ושמונה תגרי לוד – שהיו בקיאין בסחורה ומוכרין ביוקר. ואין הלכה כר' טרפון:

רע"ב – (ג) האונאה ארבעה כסף – ארבעה מעות כסף שהם שש מעות דינר, והסלע ארבע דינרין: מעשרים וארבע כסף לסלע – אם היה המקח בדמי הסלע שהוא עשרים וארבע מעות דהשתא הויה אונאה שתות למקח, חייב להשיב לו כל אונאתו ארבעה כסף: עד מתי מותר להחזיר – מי שנתאנה. והא דנקט לשון מותר, לאשמועינן דליכא אפילו מי שפרע להחזיר המקח או

חק לישראל – פרשת וארא יום ד'

(ד) אָחַד הַלּוֹקֵחַ וְאֶחָד הַמוֹכֵר יֵשׁ לָהֶן אוֹנָאָה. בְּשֵׁם שְׂאוֹנָאָה לְהַדְיוּט, כִּף אוֹנָאָה לְתַגְרָה. רַבֵּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אֵין אוֹנָאָה לְתַגְרָה. מִי שֶׁהִטִּיל עָלָיו, יָדוּ עַל הָעֲלִיוֹנָה, רָצָה, אוֹמֵר תָּן לִי מְעוֹתַי, אוֹ תָן לִי מֵה שְׂאוֹנֵיתָנִי:

– מי שנתאנה: תן לי מעותי – אם נתאנה לוקח. ומתניתין רבי יהודה הנשיא היא. ולית הלכתא כוותיה, אלא אם האונאה שות, קנה ומחזיר אונאה. יותר משות, בטל מקח:

רע"ב – (7) אין לתגר אונאה – מפני שהוא זקי ומסתמא אחולי אחיל גביה, והאי לזבנא הכי, משום דאתרמי ליה זבינא אחריתי. והסתא הוא דקבעי למיהדר ציה. ואין הלכה כר' יהודה: מי שהוטל עליו ידו על העליונה

(ה) בַּמָּה תִּהְיֶה הַסְּלֵעַ חֲסָרָה וְלֹא יִהְיֶה בָּהּ אוֹנָאָה. רַבֵּי מֵאִיר אוֹמֵר, אֲרַבְעָה אֲסָרִין, אֲסָר לְדִינָר. רַבֵּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אֲרַבְעָה פְּנִדְיוֹנוֹת, פְּנִדְיוֹן לְדִינָר. רַבֵּי שְׁמֵעוֹן אוֹמֵר, שְׁמוֹנֶה פְּנִדְיוֹנוֹת, שְׁנֵי פְּנִדְיוֹנוֹת לְדִינָר:

דינר, מעה שני פונדיונים, פונדיון שני איסרין: ארבעה פונדיונים – אחד משנים עשר: שמונה פונדיונים – שות. כשאר אונאה. וכן הלכה:

רע"ב – (ה) כמה תהא סלע חסרה – מטבע היואל ותמיד הוא שוחק וחסר, כמה תחסר ואם הוליאה לא תהא אונאה: ארבע איסרין – לסלע: איסר לדינר – והוא אחד מן עשרים וארבע צו. לשש מעה כסף הוא

(ו) עַד מָתַי מִתֵּר לְהַחְזִיר. בַּבְּרָבִים, עַד בְּדֵי שִׁירָאָה לְשִׁלְחָנִי, וּבַבְּפָרִים, עַד עֲרָבֵי שְׁבִתוֹת. אִם הָיָה מִכִּירָה, אֶפְלֹ לְאַחַר שְׁנַיִם עֶשֶׂר הֲדָשׁ מְקַבְּלָה הַיִּמְנוֹ, וְאֵין לוֹ עָלָיו אֶלָּא תְרַעְמָת. וְנוֹתְנָה לְמַעֲשֵׂר שְׁנֵי זָאִינוּ חוֹשֵׁשׁ, שְׂאִינוּ אֶלָּא נֶפֶשׁ רָעָה:

לקבלה ממנו, אין לזה עליו אלא תרעומת. דלויא הוא דאפסיד אנפסיה שלא החזירו בזמנו: ונותנה למעשר שני – אחסרה כדי אונאה קאי. ונותנה למעשר שני בשויה ואינו חושש משום חסימון שאין מעשר שני מתחלל אלא במטבע שיש צו לורה, לשם מטבע יש עליו, דמי שאינו לוקחה בשויה בתורת מטבע אלא כמו נסכא של כסף, אינו אלא נפש רעה:

רע"ב – (ו) זכרכיס – שיש שם שלחני. עד כדי שיראה לשולחני: זככריס – שאין שם שלחני: עד ערבי שבתות – שצא להוליאה בערב שבת לסעודה שבת, אז ידע אם יוכל להוליאה ויקבלה ממנו: ואם היה מכירה – הכי קאמר, ואם חסיד הוא ורואה לעשות לפניו משורת הדין, אם מכיר שהיא הסלע שנתן לו, יקבלנה ממנו אפילו לאחר שנים עשר חודש: ואין לו עליו אלא תרעומת – הכי קאמר, ואחר שאינו חסיד ולא ראה

(ז) הָאוֹנָאָה אֲרַבַּע כֶּסֶף, וְהַטְעֵנָה שְׁתֵּי כֶּסֶף, וְהַהוֹדָאָה שְׁוֹה פְּרוּטָה. חֲמִשׁ פְּרוּטוֹת הֵן. הַהוֹדָאָה שְׁוֹה פְּרוּטָה, וְהָאִשָּׁה מִתְקַדְּשֶׁת בְּשְׁוֹה פְּרוּטָה, וְהַנְּהִיגָה בְּשְׁוֹה פְּרוּטָה מִן הַהֶקְדָּשׁ מְעַל, וְהַמוּצָא שְׁוֹה פְּרוּטָה חָיִב לְהַכְרִיז, וְהַגּוֹזֵל אֶת חֲבֵרוֹ שְׁוֹה פְּרוּטָה וְנִשְׁבַּע לוֹ, יוֹלִיכֵנוּ אַחֲרָיו אֶפְלֹ לְמִדֵּי:

פחותה משתי כסף, שטענו שזה שתי מעות כסף יש לי צידך, וזה יודה לו מהם שזה פרוטה ויכפור השאר, או יודה לו הכל ויכפור פרוטה: וההולאה שזה פרוטה – להיות הולאה במקאת ויתחייב שבועה: המולא שזה

רע"ב – (ז) האונאה ארבעה כסף – למקח סלע שהוא עשרים וארבע מעות כסף. נמאל האונאה שות כדאמרן. וחזר ושנאה משום דבעי למתני הטענה שתי כסף: והטענה שתי כסף – שאין שבועת הדיינים על טענה שהיא

חק לישראל – פרשת וארא יום ד'

– אם הודה שנסצע לשקר, לאז חין לו כפרה עד שיחזירנו לידו ממש ולא ליד שלוחו, דכתיב (במדבר ה') ונתן לחסר חסם לו:

(ח) חֲמִשָּׁה חֲמִשִּׁין הֵן. הָאוֹכֵל תְּרוּמָה, וְתְרוּמַת מַעֲשֵׂר, וְתְרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁל דְּמָאֵי, וְהַחֲלָה, וְהַבְּבוּרִים מוֹסִיף חֲמִשָּׁ. וְהַפּוֹדָה נֹטַע רְבָעֵי וּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי שְׁלֹו, מוֹסִיף חֲמִשָּׁ. הַפּוֹדָה אֶת הַקֶּדְשׁוֹ, מוֹסִיף חֲמִשָּׁ. הַנְּהַנֶּה בְּשׁוּה פְּרוּטָה מִן הַקֶּדְשׁ, מוֹסִיף חֲמִשָּׁ. וְהַגִּזַּל אֶת חֵבְרוֹ שׁוּה פְּרוּטָה וְנִשְׁבַּע לוֹ, מוֹסִיף חֲמִשָּׁ:

ומשם אחד הם באין: נטע רבעי – גמר קודש קודש ממעשר שני למוסיף חומש. ותרווייהו נמי חד חשיב להו, למחד קרא נפקי כיון דממעשר יליף: ומעשר שני שלו – דוקא. מוסיף חומש, לאיש ממעשרו כתיב: הקדשו – ולא של אחרים, המקדיש כתיב: הנהנה – בשוגג, חייב קרבן מעילה וחומש:

(ט) אֵלֹו דְּבָרִים שְׂאִין לָהֶם אוֹנָאָה. וְהַשְּׁטָרוֹת, וְהַקְּקָעוֹת, וְהַקְּדָשׁוֹת. אִין לָהֶן לֹא תִשְׁלוּמֵי כִּפְלָל וְלֹא תִשְׁלוּמֵי אַרְבַּעָה וְחֲמִשָּׁה, שׁוּמֵר חָנָם אִינוּ נִשְׁבַּע וְנוֹשָׂא שְׁכָר אִינוּ מְשַׁלֵּם. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, קְדָשִׁים שְׁהוּא חֵיב בְּאַחֲרֵיּוֹתָן, יֵשׁ לָהֶן אוֹנָאָה, וְשְׂאִינוּ חֵיב בְּאַחֲרֵיּוֹתָן, אִין לָהֶן אוֹנָאָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אִף הַמּוֹכֵר סֶפֶר תּוֹרָה, בְּהִמָּה וּמְרַגְלִית, אִין לָהֶם אוֹנָאָה. אָמְרוּ לוֹ, לֹא אָמְרוּ אֶלְאָ אֶת אֵלֹו:

גנב וטבח ומכר שור או שה של הקדש. תשלומי ארבעה וחמשה אמר רחמנא ולא תשלומי שלשה לשה וארבעה לשור, לכיון דלמעט מכפל, בציר להו חדא, שהכפל בטובח ומוכר בכלל תשלומי ארבעה וחמשה הן: נושא שכר אינו משלם – דכתיב (שם) כי יתן איש אל רעהו, כלל. חמור או שור או שה, פרט. וכל בהמה לשמור, חזר וכלל. כלל ופרט וכלל, אי אתה דן אלכא כעין הפרט. מה הפרט מפורש דבר המיטלטל וכו'. הקדשות, אמר קרא רעהו, ולא הקדש: קדשים שחייב באחריותן – אמר רבי עלי עולה והפרישה והוממה ומכרה: יש להם אונאה – דכיון דאם מתה או נגנבה חייב באחריותה, דיליה היא, ואל תונו איש את אחיו קרינא ציה: ושאינו חייב באחריותן – כגון דאמר רבי ז: אף המוכר ספר תורה – לפי שאין קץ לדמיה: מרגלית ובהמה – מפני שאדם רואה לזווגו. מי שיש לו שור יפה לחרישה מחזר על אחר

פרטה – אצל ציר מהכי אינו חייב להכריז, דכתיב (דברים כ"ב) אשר תאבד ממנו, פרט לאבדה שאין בה שיה פרטה: יוליכו אחריו

רע"ב – (ח) האוכל תרומה – גדולה. זה שאל כל תרומה גדולה בשוגג: ותרומת מעשר – מעשר מן המעשר: ותרומת מעשר של דמאי – הלוקח תבואה מעם הארץ, כריך להפריש תרומת מעשר, אצל לא תרומה גדולה, שהיו הכל זהירים בה: וחלה וצורים – כל הני חמשה חד נינהו, לכולהו איקרו תרומה,

רע"ב – (ט) חלו דברים שאין להם אונאה וכו' – דאמר קרא (ויקרא כה). וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך, דבר הנקנה מיד ליד, יאלו קרקעות שאינן מיטלטלין, יאלו עבדים שהוקשו לקרקעות, יאלו שטרות. דכתיב וכי תמכרו ממכר, דבר שגופו מכור וגופו קנוי, יאלו שטרות שאינם עומדים אלכא לראיה שבהן. הקדשות, אמר קרא אחיו, אחיו ולא הקדש: לא תשלומי כפל – דכתיב בטוען טענת גנב (שמות כב) על כל דבר פשע, כלל. על שור על חמור וכו', פרט. על כל אבדה, חזר וכלל. כלל ופרט וכלל, אי אתה דן אלכא כעין הפרט. מה הפרט מפורש דבר המיטלטל וגופו ממון, אף כל דבר המיטלטל וגופו ממון. יאלו קרקעות שאינן מיטלטלין. יאלו עבדים שהוקשו לקרקעות. יאלו שטרות שאע"פ שהם מיטלטלין אין גופן ממון. הקדשות, אמר קרא רעהו, רעהו ולא הקדש: ולא תשלומי ארבעה וחמשה – אם

חק לישראל – פרשת וארא יום ד'

זוהב מן היחידות. ואין הלכה לא כר' יהודה ולא כר' שמעון:

שכמותו ולמדו עמו בעולן שאם צא להלמד תחת העול שור חלש עם הצריח מקלקל את הצריח, וכן מרגלית נאה למלחות עם חזרתה

(י) פֶּשֶׁם שְׂאוּנָאָה בְּמִקְח וּמִמְכָר, כֶּה אֲוֹנָאָה בְּדַבְרִים. לֹא יֹאמֵר לוֹ בְּכַמְהָ חִפְץָּ זֶה, וְהוּא אֵינּוּ רֹדְפָה לְקַח. אִם הָיָה בְּעַל תְּשׁוּבָה, לֹא יֹאמֵר לוֹ זָכָר מֵעֲשִׂיָּה הָרְאשׁוֹנִים. אִם הוּא בֶן גְּרָיִם, לֹא יֹאמֵר לוֹ זָכָר מֵעֲשִׂיָּה אֲבוֹתֶיהָ, שְׁנֵאמֵר (שמות כב) וְגַר לֹא תוֹנֶה וְלֹא תִלְחָצְנֶנּוּ:

טובתן ורעתן מסורה להכיר אלל ללבו של מדבר שידע אם לרעה מתכוין אם לטובה:

רע"ב – (י) כך אונאה בדברים – שנאמר (ויקרא כ"ה) ולא תונו איש את עמיתו ויראת מאלהיך, זה נאמר באונאת דברים שאין

(יא) אין מערבין פרות בפרות, אפלו חדשים בחדשים, ואין צריך לומר חדשים בישנים. באמת ביין התירו לערב קשה ברה, מפני שהוא משביחו. אין מערבין שמרי יין ביין, אבל נותן לו את שמריו. מי שנתערב מים ביינו, לא ימכרונו בחנות אלא אם כן הודיעו. ולא לתגר אף על פי שהודיעו, שאינו אלא לרמות בו. מקום שנהגו להטיל מים ביין, יטילו:

חזית אחרת: אבל נוח לו את שמריו – של יין עלמו: לא ימכרונו בחנות – פרוטה פרוטה: אלל אם כן הודיע – לכל אחד ואחד מהן, מים מעורבין זו: ולא לתגר – לא ימכרונו ביחד ואף ע"פ שהודיעו, לפי שאינו לוקחו אלל לרמות ולמכרו בחנות: מקום שנהגו להטיל מים ביין – דוקא בין הגנות יטיל. דכיון שנהגו אין כאן טעות, שכל הינות בחזקת כן:

רע"ב – (יאל) אין מערבין פירות בפירות – בעל הבית האומר לחבירו פירות שדה פלוני אני מוכר לך, לא יערבם בפירות שדה אחר: ואין צריך לומר חדשים בישנים – פסק למכור לו ישנים, לא יערב עמהם חדשים. שהישנים יבשים ועושים קמח יותר מן החדשים: מפני שמשביחו – קשה משביח את הרך, לפיכך פסק עמו רך מערב זו קשה, אבל פסק עמו קשה לא יערב זו את הרך: אין מערבין שמרי יין – של חזית זו ביין של

(יב) התגר נוטל מחמש גרנות ונותן לתוף מגורה אחת. מחמש גתות, ונותן לתוף פטס אחד. ובלבד שלא יהא מתפון לערב. רבי יהודה אומר, לא יחלק החנוני קליות ופגוזין לתנינוקות, מפני שהוא מרגילן לבוא אצלן. וחכמים מתירין. ולא יפחת את השער. וחכמים אומרים, זכור לטוב. לא יבר את הגריסין, דברי אבא שאול. וחכמים מתירין. ומודים שלא יבר מעל פי מגורה, שאינו אלא כגונב את העין. אין מפרכסין לא את האדם ולא את הבהמה ולא את הפלים:

יתכוין לערבן – להוציא קול לקנות הרוב ממקום משוכח ולערב זו ממקום אחר ושכנו סבורים שכל הפירות מאותו מקום: ולא יפחות את השער – למכור בזול. מפני שהוא מרגיל לבא אלל ומקפח מזונות חביריו: זכור לטוב – שמתוך כך אורכי פירות מוכרין בזול. וכן הלכה: גריסין – פולין גרוסות דריחים,

רע"ב – (יג) התגר נוטל מחמש גרנות – שהכל יודעים זו שלל גלו בשדותיו ומבני אדם הרבה לוקח ונחזקת כן לוקחים ממנו: מגורה – אורכ שאוגרין זו תבואה. גורן, הוא שדשן זו את התבואה. ודרך התגר לקנות מבעלי בתים בשעת הגורן ולהכניס למגורה שלו: פיטס – גיגית גדולה: ובלבד שלא

חק לישראל – פרשת וארא יום ד'

מצוררים מפני הטורח. והלכה כחכמים:
 שלא יבור מעל פי המגורה – למעלה
 להראות יפות, ואת הפסולת שכתו לו
 בירר: לפי שאינו אלא כגונב את העין –
 בצרכותו: מפרכסין – מתקנין ומיפין: לא את
 האדם – עצד כנעני העומד לימכר:

אחת לשתיים: לא יבור – את הפסולת. לפי
 שמתוך שנראות יפות הוא מעלה את דמיהן
 הרבה מדמי הפסולת שנטל מהן: וחכמים
 מתירין – שיכול הלוקח לראות ולהבחין כמה
 דמי הפסולת שנכרך, מאלו שישן באחרים.
 וטוב לו להעלות בדמיהן של אלו שהן

גמרא – בבא מציעא דף נ"ח ע"ב

תנו רבנן, לא תונו איש את עמיתו באונאת דברים הכתוב מדבר. אתה
 אומר באונאת דברים או אינו אלא באונאת ממון, כשהוא אומר וכי תמכרו
 ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך, הרי אונאת ממון אמור, הא מה אני
 מקיים לא תונו איש את עמיתו, באונאת דברים. הא כיצד אם היה בעל
 תשובה אל יאמר לו זכור מעשיך הראשונים, אם היה בן גרים אל יאמר לו
 זכור מעשה אבותיך, אם היה גר ובא ללמוד תורה אל יאמר לו פה שאכל
 נבילות וטריפות שקצים ורמשים בא ללמוד תורה שנאמרה מפי הגבורה,
 אם היו יסודין באין עליו, אם היו חלאים באין עליו, או שהיה מקבר את
 בניו, אל יאמר לו כדרך שאמרו לו חבריו לאיוב, הלא יראתך כסלתך
 תקותך ותום דרכיך זכר נא. מי הוא נקי אבר. אם היו חמרים מבקשין
 תבואה ממנו לא יאמר להם לכו אצל פלוני שהוא מוכר תבואה ויודע בו
 שלא מכר מעולם. רבי יהודה אומר אף לא יתלה עיניו על המקח בשעה
 שאין לו דמים שהרי הדבר מסור ללב וכל דבר המסור ללב נאמר בו
 ויראת מאלהיך. אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי גדול אונאת
 דברים מאונאת ממון, שזה נאמר בו ויראת מאלהיך וזה לא נאמר בו
 ויראת מאלהיך, ורבי אלעזר אומר זה בגופו וזה בממונו רבי שמואל בר
 נחמני אמר זה ניתן להישבון וזה לא ניתן להישבון. תני תנא קמיה דרב
 נחמן בר יצחק כל המלבין פני חבירו ברבים כאילו שופך דמים, אמר ליה
 שפיר קא אמרת דחזינא ליה דאזיל סומקא ואתי חוורא. אמר ליה אביי
 לרב דימי במערבא במאי זהירי, אמר ליה באחוורי אפי דאמר רבי חנינא
 הכל יורדין לגיהנם חוץ משלשה הכל סלקא דעתך אלא אימא כל היורדין
 לגיהנם עולים חוץ משלשה שיורדין ואין עולין ואלו הן הבא על אשת איש
 והמלבין פני חבירו ברבים והמכנה שם דע לחבירו, מכנה היינו מלבין אף
 על גב דדש ביה בשמיה:

חק לישראל – פרשת וארא יום ד'

רש"י על הגמרא

וכל דבר המסור ללב – של אדם, נאמר בו
הוי ירא מן היודע מחשבות, אם לטובה אם
לרעה: הכל סלקא דעתך – וכי הכל יורדין:
הכי גרסינן – כל היורדין לגיהנם עולין: דש
ציה – כבר הורגל צדק שמכניס אותו כן, ואין
פניו מחלצנות, ומכל מקום זה להכלימו
מתכוין:

שהרי דבר המסור ללב – ולפיכך נאמר בו
ויראת מאלהיך, האי שהרי ליתן טעם למה
נאמר בו יראה נקט ליה, והכי קאמר שהרי
כל הדברים הללו אין טובתן ורעתן מסורה
להכיר אלא ללב של עושה, הוא יודע אם
לעקל אם לעקלקלות, ויכול הוא לומר לא
עשיתי כי אם לטובה, הייתי סבור שיש לך
תבואה למכור או הייתי חפץ לקנות מקח זה:

זוהר – וארא דף לא' ע"א ע"ב

פתח ואמר, האי קרא בתרין גוונין איהי, ובתרין סטרין. קרי ביה דרכים,
וקרי ביה נתיבות. קרי ביה נועם, וקרי ביה שלום. מאן דרכים. ומאן
נתיבות. מאן נעם. ומאן שלום אלא, דרכיה דרכי נעם, היינו דכתיב, (ישעיה
מ"ג) הנותן בים דרף. דהא כל אתר דאקרי באורייתא דרף, הוא אורחא
פתיחא לכלא. כהאי אורחא דהוא פתיח לכל פר נש. פד דרכיה, אלין
דרכים דאינון פתיחן מאבהן, דכראן בימא (דף ל"א ע"ב) רבא, ועאלין בגייה.
ואינון אורחין מתפתחין לכל עיבר, ולכל סטרי עלמא:

והאי נעם, הוא נעימו דנפיק מעלמא דאתי, (נ"א ומעלמא דאתי נהרין כל בוצינין)
ונהיר לכל בוצינין, ומתפרשין (נ"א נהרין) לכל עיבר, וזהווא טיבו, ונהורא
דעלמא דאתי, דינקין אבהן, אקרי נעם. דבר אחר, עלמא דאתי, אקרי נעם.
וכד אתער עלמא דאתי, כל טיבו, וכל חידו, וכל נהורין, וכל חידו דעלמא
אתער. ובגיני פה, אקרי נעם:

ועל דא תגינן, חייבין דגיהנם, בשעתא דעאל שבתא, פלהו נייחין, ואית
להו (ס"א חידו) חידו, וניחא בשבתא. בין דנפיק שבתא, אית לן לאתערא
חידו עלאה עלנא, דנשתזיב מהווא עונשא דחביא, דאתדנו מההיא שעתא
ולאהלאה. ואית לן לאתערא ולימא, (תהלים צ) ויהי נעם יי אלהינו עלינו. דא
הוא נעם עלאה, (חידו) חידו דכלא. ועל דא, דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה
שלום:

מאן נתיבותיה. אלין אינון נתיבות ושבילין, דנפקי מלעילא, וכלהו נקיש
לון ברית יחידאי, דאיהו אקרי שלום, שלמא דביתא, ועאיל לון לימא רבא,
פד איהו בתוקפיה. וכדין יהיב ליה שלם. דהא הוא דכתיב וכל נתיבותיה
שלום:

חק לישראל – פרשת וארא יום ד'

הלכה – הרמב"ם הלכות תשובה פרק ד'

(ג) ומהם חמשה דברים העושה אותן אי אפשר לו שישוב בתשובה גמורה לפי שהם עונות שבין אדם לחבירו ואינו יודע חבירו שחטא לו כדי שיחזיר לו או ישאל ממנו למחול לו ואלו הן (א) המקלל את הרבים ולא קלל אדם ידוע כדי שישראל ממנו כפרה (ב) והחולק עם גנב שלפי שאינו יודע גניבה זו של מי היא אלא הגנב גונב לרבים ומביא לו והוא לוקח ועוד שהוא מחזיק יד הגנב ומחטיאו (ג) והמוצא אבדה ואינו מכריז עליה עד שיחזירה לבעליה לאחר זמן כשיעשה תשובה אינו יודע למי יחזיר (ד) והאוכל שור עניים ויתומים ואלמנות אלו בני אדם אמללין הם ואינן ידועים ומפורסמים וגולים מעיר לעיר ואין להם מכיר כדי שידע שור זה של מי הוא ויחזירנו לו (ה) והמקבל שוחד להטות דין אינו יודע עד היכן הגיע הטייה זו וכמה היא כחה כדי שיחזיר שהדבר יש לו רגלים ועוד שהוא מחזיק יד זה ומחטיאו.

לע"נ

זאב חיים בן שרה, משה דוד בן סוזנה מלכה, גד גבריאל בן סוזן, סוזנה מלכה
בת שמחה, דניאלה פורטונה בת רחל, צדיקה בת שרה ז"ל